

Provinciale Staten van de Provincie Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

Leeuwarden, 15 december 2015
Verzonden,

Ons kenmerk :
Afdeling : Kennis en Ekonomy
Behandeld door : T.S. Hazenberg / (058) 292 56 57 of t.hazenberg@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) : 1) actielijst

Onderwerp : Beleidsbrief 'Wurkje mei Fryslan'

Geachte Statenleden,

Voor u ligt de nieuwe beleidsbrief economie van de provincie Fryslân met als werktitel 'Wurkje mei Fryslân'. Onze ambitie is dat het Friese MKB kan excelleren. We willen dit samen met de ondernemers doen door te focussen op het organiserend vermogen, het vergroten van de export, en het versnellen van innovaties.

In deze beleidsbrief gaan we na de inleiding in hoofdstuk 1, in hoofdstuk 2 in op de Friese economie en benoemen we enkele uitdagingen waarvoor we ons als provincie gesteld zien. In hoofdstuk 3 vertalen we dit in een ambitie en in hoofdstuk 4 geven we aan op welke manier we de economische structuur in Fryslân willen versterken. In hoofdstuk 5 benoemen we uitgangspunten die we hierbij hanteren. In hoofdstuk 6 gaan we in op de rol van de provincie en in hoofdstuk 7 blikken we vooruit op de uitvoering.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2015 hebben CDA, VVD, FNP en SP onder de titel 'Mei Elkenien, Foar Elkenien' een coalitieakkoord op hoofdlijnen bereikt. Een belangrijke ambitie binnen dit coalitieakkoord is het samen werken aan een toekomstbestendige economie die tegen een stootje kan. Samen met andere overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven willen we de economische structuur van Fryslân versterken.

We kiezen hierbij bewust voor een compactere beleidsbrief in plaats van een nieuwe beleidsnota. We willen aansluiting zoeken bij verschillende analyses en agenda's die in de afgelopen periode gemaakt zijn door (Friese) bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden

gezamenlijk, zoals bijvoorbeeld het investeringsprogramma Wurkje foar Fryslân, de Noorderlijke Innovatie Agenda en de actie-agenda van het Innovatiepact Fryslân. Voor al deze documenten geldt dat bij het opstellen ervan goed geluisterd is naar wat het bedrijfsleven en de kennisinstellingen nodig achten. Ook bij de uitvoering van ons economisch beleid zoeken we zo veel als mogelijk aansluiting bij anderen op verschillende schaalniveaus. Met deze beleidsbrief willen we duidelijk maken op welke onderdelen we deze aansluiting zoeken, welke uitgangspunten we daarbij hanteren, welke acties we daarvoor willen plegen en hoe we de samenwerking daarin met anderen zien.

In deze beleidsbrief zijn de Beleidsvisie Economie (2012) en het investeringsprogramma Wurkje foar Fryslân geïntegreerd en worden nieuwe accenten gelegd. Zo stellen we bijvoorbeeld het brede midden- en kleinbedrijf (MKB) centraal, willen we werk maken van cross-sectorale samenwerking, hebben we specifieke aandacht voor starters, benutten we de kansen die KH18 ons biedt op het economische terrein, en willen we meer werk maken van acquisitie. Van het oorspronkelijke investeringsprogramma Wurkje foar Fryslân zijn verschillende maatregelen in uitvoering of in voorbereiding. Deze maatregelen maken nu deel uit van het integrale economisch beleid Wurkje mei Fryslân, zoals verwoord in deze beleidsbrief. Een totaal overzicht vindt u in bijlage 1 bij deze beleidsbrief¹.

De voormalige beleidsvisie Economie is uitgewerkt in verschillende uitvoeringsprogramma's waarover u de afgelopen jaren besloten hebt. Het gaat hier om het uitvoeringskader waternotechnologie en de uitvoeringsprogramma's zorg economie, agrofood, duurzame energie en Gastvrij Fryslân (recreatie en toerisme). We continueren deze lopende uitvoeringsprogramma's. Het uitvoeringskader waternotechnologie en de uitvoeringsprogramma's agrofood en zorg economie vertalen we jaarlijks in een jaarplan. In deze jaarplannen 2016 e.v. houden we rekening met de uitgangspunten en accenten uit voorliggende beleidsbrief. Deze jaarplannen bieden we PS ter kennisname aan. Ons coalitieakkoord geeft aanleiding om de uitvoeringsprogramma's duurzame energie en Gastvrij Fryslân opnieuw tegen het licht te houden en aan u voor te leggen.

2. De Friese economie en de opgaven

De economie herstelt zich, maar dit herstel is nog broos...

We hebben de zwaarste naoorlogse economische crisis achter de rug. Ook in Fryslân hebben we de gevolgen hiervan ondervonden. In de periode tussen 2012 en 2014 kromp de Friese economie², waardoor ook de werkloosheid opliep. De prognoses³ voor 2015 en 2016 laten voor onze provincie een lichte economische groei zien en ook een lichte groei van de werkgelegenheid. De tekenen van herstel zijn er dus, maar dat herstel is nog broos.

We geloven in onze kracht, maar tegelijkertijd scoren we nog steeds slecht op een aantal lijstjes...

Wij kijken met vertrouwen naar de toekomst. Onze provincie is een ondernemende provincie en steunt al jaren op een breed MKB. Wij zijn van oudsher een provincie van melk en water. Op deze terreinen zijn wij wereldspelers van formaat. Met onze Dairy Campus en Water-

¹ Relatie met toezegging 1139: Het aangepaste economische programma waar Wurkje foar Fryslân onderdeel van is komt naar de Staten toe.

Relatie met motie 1124: PS verzoekt het College het gewijzigde programma Wurkje foar Fryslân integraal ter besluitvorming voor te leggen aan de Staten.

² bron: Fryslân yn sifers 2014, provincie Fryslân

³ bron: Regio's in 2015, ING

campus hebben we op deze terreinen flink geïnvesteerd. Ook in de toeleverende sfeer (maakindustrie, transport) hebben we een sterke traditie. Bovendien hebben we in onze provincie nog de ruimte om te werken en te wonen en is het logistieke netwerk van een goede kwaliteit. Niet voor niets trekt Fryslân veel toeristen. Toch willen we niet achterover leunen. Op een aantal belangrijke zaken scoort Fryslân namelijk nog onvoldoende. We noemen hier de drie belangrijkste: organiserend vermogen, innovatie en export.

Organiserend vermogen: onze provincie kent een zogenaamde ijle structuur. We hebben relatief veel MKB dat verspreid is over de hele provincie. Om die reden is het organiserend vermogen in onze provincie relatief beperkt. Uit verschillende analyses blijkt dat een groot deel van de MKB-ers niet gemakkelijk de samenwerking zoekt met andere bedrijven dan wel kennisinstellingen. Dat is jammer, want juist waar ideeën bij elkaar komen, ontstaan nieuwe dingen. Ook blijkt dat een groot deel van het MKB onvoldoende de weg weet te vinden naar beschikbare middelen.

Innovatie: ondanks de wat positievere prognoses ten aanzien van economische groei scoren we in Fryslân nog steeds slecht op een aantal lijsten. Allereerst staan we in Nederland laag op de innovatie-index⁴. Daarnaast blijkt uit ander onderzoek⁵ dat een groot deel van het Friese MKB zich in het onderste deel van de zogenaamde innovatiepiramide bevindt. Dat betekent dat veel Friese ondernemers 'volgers' of 'niet-innovatieven' zijn. 'Volgers' zijn bedrijven met bescheiden maar wel aanwezige innovatieve activiteiten. Volgers realiseren innovaties, óf voeren systematisch of incidenteel R&D uit, óf interacteren met andere partijen, maar niet allemaal tegelijk. 'Niet-innovatieven' zijn bedrijven die in de afgelopen drie jaar geen innovaties hebben gerealiseerd, niet aan R&D doen, en niet met andere partijen samenwerken of kennis uitwisselen om te innoveren.

Export: ook waar het gaat om export blijft Fryslân achter op het landelijk gemiddelde⁶. Fryslân behoort tot de achterhoede van exportgerichte Nederlandse provincies. Friesland, Drenthe, Flevoland en Zeeland nemen gezamenlijk nog geen 7% van de Nederlandse exportwaarde voor hun rekening. Uit onderzoek blijkt dat het exportpotentieel niet volledig wordt benut in onze provincie.

Opgaven voor morgen: vooruit durven kijken..

Ontwikkelingen als digitalisering, de uitputting van de fossiele brandstoffen als ook globalisering zullen naar verwachting in de komende jaren een rol spelen in de economie. Hoe snel deze ontwikkelingen gaan en wat de consequenties zullen zijn is lastig te voorspellen. In haar rapport 'Naar een lerende economie' benoemt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) twee sporen die een overheid kan volgen om haar economie te stimuleren. Het eerste spoor is dat van lineaire voorspellingen. Daarbij wordt geprobeerd om uit het heden te extrapoleren wat in de toekomst interessante markten, sectoren en/of technologieën zijn, om vervolgens beleid te ontwikkelen dat daar op is afgestemd. Dat is volgens de WRR op de lange termijn een riskante strategie. De beste voorspelling is immers dat zaken anders zullen lopen dan wij nu denken. Het tweede spoor is er voor zorgen dat infrastructuur, instituties en menselijk kapitaal zodanig worden toegerust dat ze kunnen inspelen op wisselende omstandigheden.

⁴ bron: ING Innovatie index, ING (2015)

⁵ bron: Innovatie in het MKB in Noord-Nederland, Panteia (2014)

⁶ bron: Noordelijke Innovatie Agenda 2014-2020

In deze beleidsbrief kiezen wij meer voor het tweede spoor. Ons beleid veranderen we niet bij elke conjuncturele golfbeweging of naar aanleiding van een nieuwe trend, maar richten we onveranderd op het versterken van de economische structuur. Vinden wij dan dat wij helemaal geen rol spelen in het volgen van belangrijke ontwikkelingen? In tegendeel. Wij zullen als provincie de economische trends en ontwikkelingen goed volgen en delen met bedrijfsleven, kennisinstellingen en mede-overheden, bijvoorbeeld in IPF-verband. Zo kunnen we bekijken hoe we gezamenlijk het beste in kunnen spelen op dergelijke ontwikkelingen. Hierover gaan we ook graag op gezette tijden in gesprek met uw Staten.

Ruimtelijk-economische ontwikkelingen

Steden zijn meer en meer in trek als vestigingsplaats voor mensen en bedrijven. Dit is een mondiale trend, die ook deels tot uiting komt in Fryslân. Factoren als levendigheid, (fysieke en digitale) bereikbaarheid, onderwijsaanbod, werkgelegenheid en een groot en gevarieerd aanbod aan voorzieningen vergroten de aantrekkingskracht van de stedelijke netwerken. Het aantrekkelijke woon- en werkklimaat van de Friese steden wordt versterkt door de nabijheid van Friese kernkwaliteiten: natuur, rust en ruimte. In Fryslân vormen stad en platteland van oudsher een samenhangende agglomeratie, maar de krimp dreigt deze wisselwerking te verstoren. Demografische veranderingen als ontgroening, vergrijzing en migratie leggen niet alleen druk op het voorzieningenniveau op het platteland, maar vragen ook aandacht voor het behoud en stimulering van (kleinschalige) werkgelegenheid in het landelijk gebied. Een provincie dekkende aanleg van breedband-internet voor alle bedrijven is hierbij van belang.

Naast de voorzieningen in de landelijke gebieden, staan ook de bedrijvenlocaties onder druk. De leegstand is opgelopen, wat heeft geleid tot meer aandacht voor herbestemming en flexibel gebruik van het bestaand commercieel vastgoed. Hieronder valt ook de detailhandel in dorpen en steden die onder druk staat. Anderzijds vraagt het groeiend aantal zzp'ers en hybride ondernemers om meer flexibiliteit in het kunnen combineren van wonen en werken. We willen samen met gemeenten kijken hoe we deze uitdaging te lijf gaan.

Goede (internationale) bereikbaarheid is en blijft een randvoorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat én voor grensoverschrijdend succes van Friese ondernemers.

In de komende periode wordt een nieuwe omgevingsvisie voorgelegd aan uw Staten. De omgevingsvisie is een nieuw instrument waarin het strategisch beleid voor de fysiek ruimtelijke omgeving wordt beschreven. In de omgevingsvisie komen de economische onderdelen aan de orde die een fysieke component hebben. Hierbij moet in ieder geval gedacht worden aan regionale programmering van wonen en werken (woningen, bedrijventerreinen en kantoren)

3. Ambitie

In het Europa van 2020 wil Fryslân zich ontwikkelen tot, en profileren als, een veerkrachtige provincie die bekend staat om de vernieuwende manier waarop maatschappelijk en economisch voordeel wordt behaald uit duurzame innovaties in een aantrekkelijke omgeving.

We willen de innovatiekracht in Fryslân versterken. Het brede MKB is een belangrijke pijler onder onze economie en arbeidsmarkt. Wij willen het MKB in staat stellen te excelleren. Hoe krachtiger, innovatiever en meer internationaal georiënteerd dit MKB is, hoe beter zij in staat is nieuwe kennis op te doen en dit om te zetten in nieuwe business en werkgelegenheid. De toegevoegde waarde die innovatie oplevert, vormt een bron van nieuwe werkgelegenheid en

groei en verdient daarom de aandacht. We zien het vergroten van het organiserend vermogen, het versterken van de innovatiekracht, en het bevorderen van export, als topprioriteit voor onze regionale economie.

Fryslân is van oudsher een provincie van melk en water. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Fryslân excelleert in de sectoren watertechnologie en agribusiness (inclusief dairy) en daarin een sterke, zelfs internationale positie heeft opgebouwd. Deze positie willen we uitbouwen en verdiepen. Ook op het gebied van recreatie en toerisme, gezond ouder worden en duurzame energie liggen er blijvend kansen voor het MKB om te excelleren. Om deze redenen continueren wij de inzet op deze speerpunten.

Om de innovatie-ambities waar te kunnen maken is een omgeving nodig die bedrijven verankert in de regio en uitnodigt tot innovatie. Een omgeving waar relevante netwerken en kennis worden ontsloten, met een goed functionerende arbeidsmarkt en waar nieuwe producten worden ontwikkeld in goed samenspel met de samenleving. Dit vraagt om vernieuwing van het innovatie-ecosysteem.

4. Uitwerking langs vijf lijnen

We werken onze ambitie uit langs vijf actielijnen: faciliteren MKB, beschikbaar stellen kapitaal, versterken menselijk kapitaal, vergroten aantrekkelijkheid vestigingsklimaat/acquisitie, stimuleren internationaal ondernemen. Met de inzet op deze 5 actielijnen vergroten we het organiserend vermogen, stimuleren we innovatie en bevorderen we de export. Hieronder volgt een uitwerking van deze vijf lijnen.

i. Faciliteren en begeleiden van MKB

Ondernemerschap is een krachtige pijler van economische groei, werkgelegenheid en de concurrentiepositie. Het MKB vormt dé banenmotor van de Friese economie. Het vormt tevens de broedkamer van nieuw ondernemerschap en de basis van innovatie. Het MKB vormt hiermee een centrale pijler van deze beleidsbrief. De belangrijkste pijler onder onze Friese economie en arbeidsmarkt is het brede MKB. Hoe krachtiger, innovatiever en meer internationaal georiënteerd dit MKB, hoe beter zij in staat zijn nieuwe kennis op te doen en dit om te zetten in nieuwe business en werkgelegenheid. Door aanvullend breed in te zetten op het MKB versterken we de regionale economie en vergroten we het potentieel aan bedrijven dat een bijdrage kan leveren aan de uitdagingen waarvoor we ons gesteld zien.

Welke verbeterpunten zien we bij het MKB?

- Het MKB is onvoldoende in staat om zelf kennis binnen te halen;
- Het MKB is onvoldoende in staat om kennis om te zetten in nieuwe producten en diensten;
- Het aantal startende ondernemingen en spin-offs vanuit de kennisinstellingen is weliswaar groeiende maar nog beperkt;
- Het onbenutte exportpotentieel wordt geschat op 12-15%;
- Het MKB gaat onvoldoende cross-sectorale coalities aan, waardoor kansen voor cross-sectorale innovatie onvoldoende tot stand komt.

Acties die een bijdrage leveren aan het oplossen van genoemde punten zijn:

- Meer MKB bereiken door een verbetering van de ondersteuning van het MKB;
- Aanjagen van samenwerking tussen bedrijven onderling en tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen;
- Verbeteren van de bekendheid met en de toegankelijkheid van het instrumentarium;
- Stimuleren nieuwe coalities en verbindingen. Hierin kan KH18 een stimulerende rol spelen.

Bovengenoemde acties liggen niet alleen op het bordje van de provincie. Het betreft hier juist een samenspel met verschillende partijen dat goed gespeeld moet worden (welke rol pakt het bedrijfsleven hierin zelf, wat is de rol van de kennisinstellingen, wat is de rol van intermediaire organisaties als Kamer van Koophandel, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij, clusterorganisaties (Wateralliance, Energy Valley, Healthy Ageing Network Northern Netherlands, Greenlinks en HTSM-platform) en ook Samenwerkingsverband Noord-Nederland, wat is de rol van het Innovatiepact Fryslan en wat is de rol van de overheden? De provincie wil hierin verbindend, agenderend en ondersteunend optreden.

We willen niet alleen werken aan een beter samenspel tussen bestaande instituties, wel willen ook nieuwe verbindingen leggen. Daarin kan KH18 een stimulerende rol spelen. We willen de projecten uit het bidbook gebruiken om niet direct voor de hand liggende verbindingen te leggen. Binnen de projecten uit het bidbook werken allerlei geledingen samen. Deze ontmoeting van mensen biedt kansen op economische spin-off in de zin van nieuwe producten en diensten. Als voorbeeld noemen we hier het project 'Kening fan de Greide'. De maatschappelijke discussie die door het project wordt aangewakkerd over de kansen van natuurinclusieve melkveehouderij heeft een bijdrage geleverd aan de herintroductie van het zuivelproduct Tjolk. Ook kijken we hoe we het initiatief om festivals (Into the Great Wide Open, Welcome to the village, Oerol) te gebruiken als tijdelijke ontmoetingsplaats waar wordt gewerkt aan nieuwe producten en diensten kunnen ondersteunen. Het bedrijfsleven ziet hier steeds meer kansen om deze ontmoetingsplaatsen te gebruiken als realtime testlocaties en als bron voor nieuwe innovaties. Wij werpen de blik ook verder vooruit naar de periode na 2018. Daarom onderzoeken we in 2016 de mogelijkheden om een grote wielerronde naar Fryslân te halen.

Wij hebben in het uitvoeringsprogramma de ambitie neergelegd om een ondernemersloket te realiseren. Samen met onze partners uit het Innovatiepact Fryslan (IPF) willen we een platform realiseren dat zorgt voor verbindingen tussen ondernemingen, onderwijs, onderzoek en overheid. Op die manier werken we samen aan innovaties, het delen van kennis en organisaties en ontsluiten we het aanbod voor het MKB. Wij hebben de regie over de totstandkoming van dit platform bij de uitvoeringsorganisatie van het IPF belegd. Van hieruit wordt op dit moment aan een plan gewerkt dat in de eerste helft van 2016 tot uitvoering kan worden gebracht. Wij faciliteren dit proces met mankracht en financieel. Bestaande plannen voor 'loketfuncties' werken we in IPF verband binnen dit format uit. Het gaat dan bijvoorbeeld over het kennis- transferpunt voor Recreatie en Toerisme, het Agrofoodloket en het loket voor Internationaal Ondernemen. Het platform is nadrukkelijk gericht op ondernemers in heel Fryslân. Daarom wordt naast een fysieke locatie ook digitale begeleiding uitgewerkt.

Als provincie trekken we hier ook nauw samen op met het Rijk. In het kader van de samenwerkingsagenda Rijk-Regio maken we afspraken over de dienstverlening aan het MKB en over de afstemming van Rijks- en regionaal instrumentarium.

ii. Beschikbaar stellen kapitaal

Een veelgehoorde klacht binnen het MKB is dat zij onvoldoende in staat zijn om gebruik te maken van middelen die beschikbaar zijn voor het MKB. Het lijkt op het verhaal van door de bomen het bos niet meer kunnen zien. Er is een woud aan regelingen voor het MKB, op verschillende schaalniveaus. Zowel op Europees niveau (ook EFRO richt zich eigenlijk volledig op MKB), rijksniveau (MIT), regionaal niveau (VIA) als ook provinciaal niveau (Doefonds, Fryslan Fernijt) zijn er regelingen voor het MKB. We willen het MKB beter in staat stellen om gebruik te maken van deze regelingen.

Ook willen we er voor zorgen dat de regelingen zo op elkaar afgestemd worden dat er geen zogenaamde witte vlekken zitten in de ondersteuning van bedrijfsleven gedurende de innovatiecyclus. We willen dat MKB-ers in elke fase (van idee naar vermarktbaar product) ondersteund wordt. Om die reden stemmen we in regionaal verband (SNN) en met het Rijk het instrumentarium af.

Omdat er al zoveel regelingen zijn, zijn we terughoudend met het opzetten van nieuwe regelingen. We kijken eerst of we kunnen aansluiten op bestaande regelingen. Dat geldt ook voor sectorspecifieke regelingen. We kijken eerst of generieke regelingen passend gemaakt kunnen worden

Als provincie willen we onze middelen zo effectief mogelijk inzetten. We willen met onze inzet ook bijdragen van anderen lostrekken, bijvoorbeeld uit Interreg of EFRO. Cofinancieren van Europese middelen verdient de voorkeur boven enkel een provinciale bijdrage. De kansen die er liggen in Europa willen we grijpen. Ook hier bieden de deuren die KH18 voor ons opent (bijvoorbeeld als interessante samenwerkingspartner) kansen. Daarnaast willen we waar mogelijk onze middelen revolverend inzetten.

Ook willen we graag dat de NOM meer en risicovoller investeert in ons bedrijfsleven. Dat doen we op de korte termijn via de realisatie van NOM-projects, een innovatiefonds dat gevuld wordt door het Rijk en de drie provincies⁷. Ook willen we een grotere zeggenschap in de NOM. We stellen in dat kader een aandelenaankoop voor samen met Groningen en Drenthe. Hiervoor leggen we in het eerste kwartaal van 2016 een plan voor aan uw Staten. Onze ambitie voor een bundeling en eventuele uitbreiding van financieringscapaciteit (Friese Ontwikkelmaatschappij) kunnen we op deze manier mogelijk realiseren via de NOM. De zeggenschap hierover blijft in Fryslân.

iii. Versterken Menselijk kapitaal

We zetten in op het versterken van de werking van de Friese arbeidsmarkt door het verbeteren en borgen van aansluiting tussen arbeidsmarkt (vraag) en onderwijs (aanbod), nu en in de toekomst. Daarnaast streven we naar het versterken van de onderwijs- en onderzoekinfrastructuur in de provincie, waaronder het versterken van het academisch klimaat door de realisatie van een RUG Campus Fryslân. Daarnaast blijft Wetsus een belangrijke pijler binnen de uitbouw van het cluster watertechnologie.

⁷ Relatie met toezegging 1140: Er wordt een voorstel van het College over fondsen opgenomen in de beleidsbrief Economie.

Wij erkennen dat de kwaliteit van het onderwijs en de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt belangrijke factoren zijn binnen onze economie. We erkennen dus het belang, tegelijkertijd vinden we dat ten aanzien van de kwaliteit van het onderwijs en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt er een belangrijke verantwoordelijkheid ligt bij het bedrijfsleven en de kennisinstellingen zelf. Waar we aan de ene kant scherp kijken op welke wijze wij als provincie een toegevoegde rol kunnen hebben binnen dit domein, zien we ons wel als gelijkwaardige partner naast het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Op de Friese schaal willen we binnen IPF-verband werken aan het versterken van ons menselijk kapitaal. De betrokken partijen hebben niet altijd als vanzelf een eenduidig overzicht over hoe de aansluiting arbeidsmarkt/onderwijs zich ontwikkelt. Wij kunnen en willen een toegevoegde waarde hebben door de ontwikkelingen op de Friese arbeidsmarkt structureel in kaart te brengen. We zien ook een rol om eventuele mismatches te constateren en te agenderen bij het bedrijfsleven en het onderwijs, en waar nodig bij te dragen aan het oplossen ervan. Overigens is het aan het bedrijfsleven om te bepalen met welke onderwijs- of kennisinstelling ze zaken willen doen. Dat kunnen ook instellingen zijn buiten Noord-Nederland, zoals de TU Delft of de Universiteit Wageningen.

Ook willen wij starters faciliteren. Ten aanzien van faciliteiten voor start-ups zien we een trekkende rol voor onderwijs en gemeenten (fysieke locaties). Momenteel brengen we samen met de gemeente Leeuwarden en de NHL het startersklimaat in Fryslân in kaart. Op basis van de uitkomsten bekijken we samen met de kennisinstellingen en gemeenten of en, zo ja, op welke manier wij start-ups (in generieke zin) verder kunnen faciliteren, in aanvulling op de rol van partijen als KvK en NOM. Hierbij kijken we verder dan alleen onze rol als financier. Ook willen we kijken hoe we bijvoorbeeld in ons inkoopbeleid Friese start-ups kunnen ondersteunen⁸. Daarbij willen we kijken hoe we een aantal actuele initiatieven als bijvoorbeeld Fa-blab kunnen ondersteunen. Belangrijke toetssteen voor ons is dat initiatieven aansluiten op een vraag uit het bedrijfsleven.

Ten slotte investeren we in de totstandkoming van de RUG/Campus Fryslân (11^e Faculteit).

iv. Vergroten aantrekkelijkheid Vestigingsklimaat/acquisitie

Werkgelegenheid en een goed vestigingsklimaat is voor de Friese economie van groot belang. De provincie wil het bestaande bedrijfsleven behouden en wil een aantrekkelijke provincie zijn waardoor (buitenlandse) bedrijfsinvesteringen worden aangetrokken. Daartoe zullen wij actiever inzet gaan plegen op de vestiging van nieuwe bedrijven in onze provincie. Om aantrekkelijk te zijn en te blijven dient onze provincie en de regio, voldoende kritische massa, kapitaal en samenhang aan bedrijvigheid te hebben, waardoor (nieuwe) bedrijven kunnen worden ingebed in een generiek ondersteunend systeem van kennis, ontwikkeling, financiering en handelsgeest. Een regionaal ecosysteem is naast een aantrekkelijke leefomgeving (wonen en recreëren) en voldoende ruimte voor bedrijven een meerwaarde voor het aantrekken van (buitenlandse) investeerders.

De provincie hecht een groot belang aan acquisitie voor Fryslân, omdat de komst van nieuwe bedrijvigheid een belangrijke en directe bijdrage kan leveren aan werkgelegenheidsgroei. Ook bieden nieuwe bedrijven kansen voor verdere groei van Friese bedrijven door de mogelijkheid op toeleveranties. Nieuwe bedrijven kunnen daarnaast een bijdrage leveren aan de innovatiekracht van Fryslân.

⁸ Relatie met toezegging 1135: het College zal aangeven hoe start-ups beter geformuleerd kunnen worden en hoe ze beter kunnen aansluiten op kredietfaciliteiten.

Er is een aantal tendensen in de economie die om een herijking van ons staande beleid vragen. De economie trekt aan en voor de toekomst wordt een groei voorspeld van het aantal buitenlandse investeringen in uitbreidingen of nieuwe vestigingen. De concurrentie van andere regio's en landen neemt echter ook toe en op mondiaal niveau is het voor Fryslân effectiever om zich als Nederland en daarbinnen als regio Noord-Nederland economisch te profileren. Fryslân wil proactief voortrekker zijn in een intensievere samenwerking met de Netherlands Foreign Investment Agency, NOM, Provincie Groningen en Drenthe in de internationale profilering en acquisitie van Noord Nederland. De eerste stappen zijn daarin al gezet. Echter een duidelijke inhoudelijke acquisitiestrategie voor Fryslân ontbreekt vooralsnog.

Wij willen extra inzetten op versterking van het vestigingsklimaat voor het bestaande bedrijfsleven en een meer proactieve en gestructureerde acquisitiestrategie ontwikkelen om bedrijven en publieke instellingen aan te trekken en te behouden. Naast deze inzet breed willen we ook een acquisitiestrategie per speerpuntsector (agrofood, watertechnologie en de HTSM/maakindustrie) te formuleren, passend bij de ontwikkelingsfase van de sector.

Ingegeven door een versterkte concurrentie en een sterk concurrerende markt moet er een transitie plaatsvinden van reactieve acquisitie (acquisitieactiviteiten beginnen als een bedrijf zich aandient) naar proactieve acquisitie gericht op het actief zoeken van bedrijven en investeringen en daarmee de versterking van bestaande sectoren en clusters. Tot op heden heeft de provincie reactief geopereerd en op afstand heeft de provincie ondersteund bij acquisitieactiviteiten van de NOM en de Friese gemeenten. De provincie Fryslân kan vanuit haar rol de verbindende schakel vormen naar gemeenten, provincie Groningen en Drenthe en de NOM. Ook binnen de provincie is in F4 verband de bereidheid om in de acquisitie en profilering nauwer samen te gaan werken. Het uitgangspunt hierbij is een uniforme Friese propositie gekoppeld aan de profilering van de economische "hotspots" van iedere Friese gemeente en passend in de Noordelijke propositie. Op termijn willen we toe naar een acquisitieteam in Fryslân, waarin alle relevante partijen samenwerken.

v. Versterken branding / Internationaal ondernemen

In Fryslân heeft de export een bijdrage van 29% aan het Bruto Binnenlands Product. Dit ligt net onder het landelijk gemiddelde van 30%. De export in Fryslân wordt gedomineerd door een beperkt aantal bedrijven in de agrofood, transport en elektronische industrie. Het aandeel bedrijven dat exporteert ligt als gevolg hiervan met 7,1% aanzienlijk onder het nationale gemiddelde van thans 10,2%. Vanwege het belang van export voor (stuwende) groei van de bedrijvigheid en het effect op innovatie en structuurversterking, wil de provincie het internationaal ondernemen in de Provincie Fryslân de komende jaren verder stimuleren en ondersteunen.

Onder internationaal ondernemen wordt in dit thema verstaan alle activiteiten die internationale handel van het Friese MKB ondersteunen en bevorderen. Internationale imago- en propositieontwikkeling is nauw verbonden aan handel en is een meerwaarde voor het Friese MKB. We zien kansen om de verkiezing tot Kulturele Haadsted 2018 in te zetten voor een sterkere imago- en propositieontwikkeling.

Ondanks dat de belemmeringen voor internationale handel de afgelopen jaren verminderd zijn, is het voor kleine en middelgrote bedrijven nog steeds een uitdaging om de nog bestaande barrières te overwinnen. Internationaal ondernemen gaat gepaard met risico's en onzekerheid en niet alle ondernemers zijn bereid om deze risico's te nemen. Hoewel ondersteuning vanuit de provincie kan helpen, ligt de beslissing om al dan niet te internationaliseren in de eerste plaats bij de ondernemer. Ondernemingen moeten zich bewust zijn van de mogelijke voordelen en risico's van internationalisatie en op basis hiervan invulling geven aan hun strategie.

Daarnaast is er sprake van een versnippering van ondersteunende activiteiten op het gebied van export en import wat bij het Friese bedrijfsleven heeft geleid tot een grotere behoefte aan (boven)regionale afstemming en samenhang van de activiteiten.

Als provincie zorgen wij zelf niet voor business development of export. Wel willen wij samen met belanghebbende publieke en private organisaties, een impuls geven aan de activiteiten en kansen op het gebied van internationale handel voor het Friese MKB. Daarbij willen we onze uitverkiezing tot Kulturele Hoofdstad 2018 benutten voor een impuls aan onze internationaliseringsstrategie.

5. Uitgangspunten

Bij de uitvoering van ons beleid hanteren we de volgende uitgangspunten. Deze uitgangspunten zullen ook een belangrijke rol spelen bij het vervolg in de uitvoering van de lopende uitvoeringsprogramma's.

Generieke inzet op MKB: We stellen het Friese MKB in de brede zin centraal in onze aanpak. We hebben ons brede MKB nodig om een bijdrage te kunnen aan de maatschappelijke uitdagingen. Daarmee laten we onze speerpunten niet los. Zij krijgen waar nodig een extra accent als afgeleide van de generieke ondersteuning van het MKB.

Duurzaamheid⁹: Een toekomstbestendige economie is een economie die in harmonie is met natuur en omgeving. We hanteren duurzaamheid daarom als uitgangspunt en als belangrijk criterium. We stimuleren zaken die zich rechtstreeks daarop richten (bijvoorbeeld circulaire economie¹⁰) en houden er rekening mee in onze overige ondersteuningskeuzes.

Aandacht voor cross-sectorale samenwerking: De maatschappelijke opgaven waar we voor staan bieden kansen voor nieuwe innovatie en bedrijvigheid. Deze kansen doen zich voor binnen speerpuntsectoren waarop we ons al langer richten, zoals agrofood, watertechnologie, recreatie & toerisme, duurzame energie, zorg economie en HTSM. Maar de kansen doen zich met name voor op de raakvlakken tussen sectoren. Om dit innovatiepotentieel te verzilveren, is cross-sectorale samenwerking van cruciaal belang. Een thema dat voor ons een wenkend perspectief vormt voor cross-sectorale innovatie is circulaire economie¹¹. Ook de samenwerking tussen de creatieve industrie (ook van belang in relatie met KH18) en onze sterke sectoren heeft onze aandacht.

⁹ Relatie met motie 1125: Duurzaamheid als uitgangspunt en belangrijk criterium voor de nieuwe economische agenda en de daarbij horende fondsen te nemen.

¹⁰ Relatie met toezegging 1136: in beleidsbrief aangeven hoe circulaire economie centraal staat.

¹¹ Relatie met toezegging 1136: in beleidsbrief aangeven hoe circulaire economie centraal staat.

KH18 als katalysator: We zien KH18 als een katalysator voor het realiseren van een toekomstbestendige economie en zoeken waar mogelijk de aansluiting tussen de events uit KH18 enerzijds en de lange termijn doelstellingen van het regionaal, provinciaal en lokaal economisch beleid anderzijds. Door deze katalysator te integreren in de uitvoering van ons economische beleid willen wij zowel in de aanloop naar, tijdens en na 2018 resultaten boeken voor onze economie. Het gaat daarbij om een breed scala aan acties en activiteiten op het gebied van innovatie, cultuurtoerisme, internationale exposure over de kracht van Fryslân, cultuur als groeisector hetgeen directe en indirecte werkgelegenheid genereert. Deze acties en activiteiten willen we vanuit de ambities van economie en KH18 geïntegreerd organiseren.

Vraaggerichte houding: We handelen vanuit de vraag hoe we als provincie kunnen aansluiten bij de samenleving (en niet andersom). We scheppen randvoorwaarden voor het realiseren van een toekomstbestendige economie door ons op te stellen als facilitator/aanjager/ondersteuner.

Geen vanzelfsprekende financierer:: Een rol als financier is niet meer vanzelfsprekend. De provincie kan als samenwerkingspartner bijvoorbeeld ook een meerwaarde hebben in het verbinden van partijen of in het bij elkaar brengen van relevante informatie. Ook kunnen we als launching customer optreden. Bij het financieren van projecten richten we ons op projecten die bijdragen aan economische structuurversterking en minder dan voorheen op het financieren van projecten van individuele bedrijven. Als we financieren, willen we vooral als co financier optreden om zo bijdragen van andere partijen uit te lokken. Maar de provincie kan als aanjager van maatschappelijke gewenste ontwikkelingen ook een aanjagende rol spelen, ook als financier. We zetten in beginsel in op een aflopende provinciale financiële bijdrage die gepaard gaat met een toenemend draagvlak in de samenleving.

Meer samen werken: We willen minder zelf sturen maar gaan voor meer samen werken (nadrukkelijk twee woorden) van de betrokken partijen op basis van gelijkwaardigheid. We kijken vooral waar we gezamenlijk kunnen optrekken, onder andere in Noordelijk verband (SNN/NIA), met het Innovatiepact Fryslân (actieplan), de F4 (waaronder samenwerkingsagenda's), overige gemeenten (voornamelijk via Streekwurk) en het Rijk (IPO en ook samenwerkingsagenda Rijk-regio). Samen werken betekent ons inziens ook aansturen op effectievere samenwerking in de uitvoering. Samen beleid maken gaat wat ons betreft dan ook niet zozeer om het opstellen van een nieuw papieren document, maar veeleer om het samen optrekken in de uitvoering van beleid. Niet alleen als overheden onderling (SNN, gemeenten) maar juist ook met kennisinstellingen en bedrijfsleven dan wel intermediaire organisaties. Alleen ga je sneller, samen kom je verder.

6. Rol van de provincie

In een dynamische samenleving als de onze verandert ook de rol van de overheid. Zo participeert de provincie naast bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, inwoners en andere overheden. Dat geldt eens te meer voor de economie. Daar zijn het bij uitstek andere partijen die operationeel als eerste aan zet zijn. Het betekent dat de provincie haar rol heeft aangepast. Een top-down benadering is niet effectief, als provincie zijn wij één van de gelijkwaardige spelers in het economische beleidsterrein. Onze wijze van werken wordt gekenmerkt door verbinden, stimuleren en het scheppen van de juiste voorwaarden. Dat doen we vraaggericht en gevoed door behoeften van de samenleving. Want we werken te allen tijde vanuit onze verantwoordelijkheid voor het Friese belang. We staan voor werkgelegenheid en bedrijvigheid op korte termijn, maar vergroten ook de ruimte voor innovatie en ontwikkeling op langere termijn.

De veranderende rol van de provincie vraagt om creativiteit, betrokkenheid en commitment. Welke rol we aannemen is afhankelijk van de toegevoegde waarde, democratische legitimatie en het draagvlak van betrokken partijen. Op het economische terrein zien wij de volgende rollen voor onszelf weggelegd:

- Signaleren en agenderen van maatschappelijke thema's;
- Richting geven met beleidsvisies en uitvoeringsprogramma's;
- Creëren van randvoorwaarden, onder meer ruimtelijk-economisch en organisatorisch;
- Activeren en mobiliseren van partners;
- Stimuleren en ondersteunen van netwerken en organiserend vermogen;
- Ontwikkelen en actief inzetten van financieringsinstrumenten;
- Verwerven van projecten en ondersteuning van benutting van beschikbare middelen;
- Belangenbehartiging en inzet op public affairs;

Gerichte samenwerking

Samenwerking tussen provincie en partners is dus van groot belang. Maar het is een voorwaarde, niet het hoogste doel. Onze inzet is opgave gericht, het maatschappelijke doel is leidend voor onze aanpak. Dat betekent dat we inzetten op maatwerk en flexibiliteit. De dynamiek van de economie neemt sterk toe, wat aanleiding kan geven voor veranderende samenwerkingsrelaties en tijdelijke allianties. Dat heeft consequenties voor de positie en rol van de provincie. Maar hetzelfde geldt voor andere partners in de Friese economie. Ook zij worden meer dan ooit uitgedaagd om tijdelijke en structurele samenwerkingsrelaties aan te gaan, in veel gevallen met partijen van buiten hun eigen domein. Als provincie zien wij het als een bijzondere verantwoordelijkheid om deze verbindingen te vormen en te combineren met opbouw van organiserend en probleemoplossend vermogen.

Werken vanuit maatschappelijke opgaven betekent bovendien dat de provincie vaker over geografische en bestuurlijke grenzen heen moet kijken. Regionale, provinciale en nationale grenzen zijn ondergeschikt. Ook op dit gebied is maatwerk de norm en staat het doel voorop om het meest effectieve schaalniveau te bepalen. Voor die opgaven waar samenwerking op provinciaal niveau het beste is, richten we ons op de provinciale schaal. Waar een kleiner schaalniveau voldoende is, wordt de samenwerking in (sub)regionale allianties vormgegeven. Hierin kan Streekwurk een belangrijke rol vervullen. Maar er zijn ook onderwerpen die zich beter lenen voor noordelijke samenwerking (SNN), samenwerking met Duitse buurregio's of andere Nederlandse provincies (IPO) of nationale en Europese verbanden vragen. Wij sluiten aan bij die dynamiek en bieden maatwerk en ondersteuning aan onze (interregionale) stakeholders.

Breder beleidsperspectief

Deze beleidsbrief geeft richting aan het economische beleid in de periode 2016-2019. Hierbij hebben we oog voor economische structuurversterking die de looptijd van één beleidsperiode overstijgt. Deze beleidsbrief sluit om die reden helder aan op verschillende acties die in het kader van het eerdere economische programma's, zoals bijvoorbeeld Wurkje foar Fryslân, zijn opgezet.

Zoals ook eerder genoemd vormt bovenregionale samenwerking één van de voorwaarden voor een succesvolle uitvoering. Onder meer met collega overheden en op een grotere geografische schaal. Om die reden wordt nauw bewaakt dat de Friese economische koers aansluiting vindt bij andere beleidskaders op Europees, nationaal, noordelijk en Fries niveau. En vice versa, want de provincie brengt het Friese belang ook actief in bij beleidsvorming op andere schaalniveaus.

Het aantal relevante kaders voor onze economische koers is uitgebreid. Maar veel Europese, nationale en regionale doelstellingen zijn eerder samengebracht in de Noordvisie 2040. Dit vormt onze stip op de horizon, vooral als ruimtelijk-economische agenda op noordelijke schaal. Bovendien onderschrijft het de nieuwe rolverdeling tussen provincie en samenleving. Direct aansluitend op de Noordvisie is de Noordelijke Innovatie Agenda (NIA) van grote invloed op de economische koers van Fryslân met haar focus op de maatschappelijke opgaven 'Gezondheid, demografie en welzijn', 'Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie', 'Zekere, schone en efficiënte energie' en 'Schone, veilige watervoorziening'. Ook de actie-agenda van het IPF is een belangrijk kader.

7. Richting uitvoering

Resultaatgericht

De kracht van 'Wurkje mei Fryslân' als provinciaal beleidsprogramma moet zich vertalen in de resultaten. Het gaat immers om de uitvoering. Een deel van die uitvoering is al in beeld en bouwt voort op waardevolle acties die de afgelopen periode al in gang zijn gezet of zijn voorbereid. We kunnen de beleidsperiode dus vanaf de start met daden invullen. Maar voor een belangrijk deel moeten nieuwe activiteiten worden ontwikkeld om de doelstellingen van de koers waar te maken. Ook wellicht acties die wij nu nog niet voorzien. We willen in deze brief uw Staten duidelijk maken welke acties we willen plegen. Deze acties zijn benoemd in een aparte bijlage bij deze brief. Op deze acties kunt u ons afrekenen. Wij willen onze vingers niet branden aan de gerealiseerde werkgelegenheid die deze acties hebben opgebracht. Het causale verband tussen onze provinciale inzet en de gerealiseerde structurele werkgelegenheid is vaak moeilijk te leggen. Dat laat onverlet dat we wel willen monitoren hoe de werkgelegenheid in onze provincie zich ontwikkelt. Dat blijft een belangrijke graadmeter voor ons.

Monitoring

In 2016 stellen we een **integraal monitoringskader** op. Hierbij zoeken we enerzijds verbinding met het monitoringskader dat voor de Noordelijke Innovatie Agenda in ontwikkeling is. Anderzijds onderzoeken we of we verder kunnen bouwen op de monitoringskaders van het investeringsprogramma Wurkje foar Fryslân en andere uitvoeringsprogramma's. Door de heroverweging wordt er vanuit Wurkje foar Fryslân niet meer gerapporteerd op structurele werkgelegenheid en vervalt de Midterm-review. Dit monitoringskader vervangt de huidige monitoringskaders van de verschillende programma's¹².

¹² Relatie met toezegging 924: Het College zal zolang het uitvoeringsprogramma Wurkje foar Fryslân duurt regelmatig rapporteren op de structurele werkgelegenheid die het programma oplevert .

Relatie met motie 911: Voor het uitvoeringsprogramma Wurkje foar Fryslân een extra indicator in de begroting en jaarstukken op te nemen waarbij het doel economische structuurversterking is en het kerngetal de positie van Fryslân op de RCI-index.

In het monitoringsprogramma zullen we enerzijds de economische ontwikkelingen in onze provincie opnemen, anderzijds de voortgang van de acties zoals opgenomen in de actielijst. We bieden aan om jaarlijks met u de resultaten en nieuwe acties te bespreken om zo te komen tot een excellerend MKB met focus op het organiserend vermogen, export en innovaties.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

J.A. Jorritsma, voorzitter

A.J. van den Berg, secretaris